

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ГУЛЬТАЙ ПАВЛО МИХАЙЛОВИЧ

УДК 343.163 (477)

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ
ЗАСТОСУВАННІ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У ДОСУДОВОМУ
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

12.00.10 – судоустрій;
прокуратура та адвокатура

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, професор
Каркач Павло Михайлович, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, в.о. завідувача кафедри організації судових та правоохоронних органів.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Долежан Валентин Володимирович, Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри організації судових та правоохоронних органів;

кандидат юридичних наук, доцент

Іваницький Сергій Олександрович, Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, доцент кафедри кримінального процесу.

Захист відбудеться 26 травня 2015 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.03 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий 23 квітня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Матюхіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що прокурорський нагляд у кримінальному провадженні має забезпечувати не лише невідворотність кримінального покарання, а й гарантувати належне дотримання прав людини у кримінальному процесі, повагу до її особистості, ставлення до неї як до особи, вина якої у вчиненні злочину ще не доведена, а також забезпечувати неупередженість та об'єктивність досудового розслідування.

Практика свідчить, що, з одного боку, права особи в досудовому кримінальному провадженні часто порушуються під час застосування запобіжних заходів, особливо тримання під вартою, яке в багатьох випадках є надмірним і невинуватим. З іншого боку, запобіжні заходи не гарантують якісного виконання завдань кримінального судочинства, не дають можливості забезпечити належну поведінку особи та виконання нею своїх процесуальних обов'язків. Значною мірою така ситуація обумовлена відсутністю відповідного прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні.

Проблеми застосування запобіжних заходів у кримінальному судочинстві були у центрі уваги багатьох українських та зарубіжних вчених-процесуалістів, зокрема: В. І. Борисова, Ю. М. Грошевого, П. М. Давидова, Ю. В. Донченка, А. Я. Дубинського, З. З. Зінатулліна, З. Д. Єнікєєва, О. В. Капліної, В. Г. Ключкова, З. Ф. Ковриги, В. М. Корнукова, Ф. М. Кудіна, Ю. Д. Лівшица, В. Т. Маляренка, В. І. Мариніва, В. А. Михайлова, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, І. Л. Петрухіна, П. П. Пилипчака, В. Л. Підпалого, А. П. Рижаківа, В. В. Рожнової, В. В. Смірнова, О. І. Тищенко, Л. В. Франка, М. А. Чельцова, В. П. Шибіка, О. Г. Шило, В. М. Юрчишина та ін. Такі фахівці у галузі прокурорської діяльності, як П. М. Каркач, М. В. Косюта, І. Є. Марочкін, М. І. Мичко, Н. В. Марчук та ін., торкалися цих питань лише побічно, в контексті прокурорського нагляду за законністю досудового розслідування. У зв'язку з цим доводиться констатувати відсутність комплексного монографічного дослідження, присвяченого прокурорському нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні.

Таким чином, у світлі удосконалення положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та реформування законодавства про прокуратуру вказані обставини вимагають детального теоретичного дослідження обраної теми і надання відповідних практичних рекомендацій методичного характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних

органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (науковий напрям кафедри «Проблеми підвищення ефективності діяльності судової влади» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 7 від 23.03.2012 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка концепції прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні. На виконання зазначеної мети спрямовані такі завдання:

- окреслити предмет прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні;

- визначити завдання прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів;

- охарактеризувати правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів;

- визначити роль прокурора у процесуальному механізмі застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні;

- розробити організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні окремих запобіжних заходів;

- внести науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавчої регламентації та підвищення ефективності прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини у сфері здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні.

Методи дослідження. Використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження й пізнання, якими оперує сучасна правова наука. За допомогою діалектичного методу наукового пізнання з'ясовано сутність існуючих явищ і їх зв'язок з практичною діяльністю прокурора при здійсненні нагляду за застосуванням запобіжних заходів. Історичний і порівняльно-правовий методи дослідження дали автору можливість простежити в історичному аспекті процеси, пов'язані з розвитком правової регламентації прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів, а також розглянути міжнародний досвід ведення цієї діяльності та її нормативного

врегулювання. Методи системно-структурного та системно-функціонального аналізу дозволили дослідити роль прокурора у процесуальному механізмі застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні. Догматичний аналіз чинного законодавства сприяв виявленню прогалин і колізій у ньому і формулюванню пропозицій щодо вдосконалення чинних правових норм в аспекті регламентації прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів. Метод правового моделювання використовувався при конструюванні оптимальної моделі діяльності прокурора на етапах ініціювання, обрання та виконання запобіжних заходів. Соціологічні методи (анкетування, опитування тощо) були покладені в основу вивчення прокурорсько-слідчої практики щодо застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні. Статистичний метод вживався при обробці результатів анкетування прокурорських працівників, при узагальненні вивчених процесуальних документів, актів прокурорського реагування, а також інших матеріалів наглядової діяльності. Усі методи наукового пізнання використовувалися у комплексі, що забезпечило переконливість і достовірність одержаних результатів.

Нормативну основу дослідження становлять положення Конституції України, КПК України, Закону України «Про прокуратуру», відомчих актів Генерального прокурора України та МВС України, Постанов Пленуму Верховного Суду України та листів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ тощо. Дослідження також спирається на міжнародні стандарти застосування запобіжних заходів (втілені у таких актах, як: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Резолюція (65) 11 Комітету міністрів Ради Європи про взяття під варту 1965 р. та Рекомендація R (80) 11 Комітету міністрів державам – членам Ради Європи про взяття під варту до суду 1980 р., Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), 1990 р., Європейські правила застосування суспільних (альтернативних) санкцій і заходів 1992 р.), практику Європейського суду з прав людини, міжнародно-правові акти з питань прокурорської діяльності, законодавство деяких зарубіжних держав (Білорусі, Молдови, Росії, США, Франції, Швейцарії тощо).

Теоретичною основою дослідження є роботи дослідників у галузі теорії прокурорської діяльності, кримінального процесуального права, міжнародного права, загальної теорії держави та права, а також інших юридичних наук.

Емпіричну базу дослідження становлять: а) аналітичні та статистичні дані Генеральної прокуратури України стосовно стану

прокурорського нагляду за додержанням законів органами досудового розслідування за 2011–2013 рр.; б) матеріали прокурорської практики щодо організації нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів прокуратур Закарпатської, Київської, Сумської, Харківської та Черкаської областей; в) результати анкетування 200 прокурорів – процесуальних керівників досудовим розслідуванням.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою в Україні самостійною комплексною працею, в якій здійснено розробку теоретичних, організаційних і правових основ прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні.

Вперше:

– визначено правову природу прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні як окремої ділянки (предметного напрямку) прокурорського нагляду за додержанням законності органами, які проводять досудове розслідування, в межах реалізації конституційної функції прокуратури України щодо здійснення нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство;

– встановлено предмет прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні, яким є: 1) допустимість застосування запобіжних заходів; 2) обґрунтованість застосування запобіжних заходів; 3) доцільність застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні; 4) співмірність застосування запобіжних заходів; 5) процедурність застосування запобіжних заходів;

– визначено роль прокурора як обов'язкового і центрального суб'єкта механізму застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні, який: 1) здійснює застосування запобіжних заходів з метою досягнення дієвості кримінального провадження і 2) забезпечує права особи при застосуванні до неї запобіжних заходів;

– сформульовано алгоритм прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, який становить діяльність прокурора на етапах: 1) ініціювання застосування запобіжного заходу (здійснюється у формі погодження клопотання про застосування запобіжного заходу, складеного слідчим, або самостійного складання такого клопотання); 2) обрання запобіжного заходу (здійснюється шляхом участі у розгляді слідчим суддею, судом клопотання про застосування запобіжного заходу і відстоювання позиції щодо необхідності застосування певного запобіжного заходу); 3) виконання запобіжного заходу (здійснюється шляхом нагляду за реалізацією запобіжного заходу уповноваженими особами та підозрюваним, обвинуваченим задля забезпечення додержання

ними вимог закону щодо порядку, умов та строків застосування запобіжних заходів).

Удосконалено:

– пропозиції щодо гармонізації національного законодавства України з міжнародно-правовими стандартами застосування запобіжних заходів, якими є: застосування таких заходів лише за рішенням судової влади за наявності передбачених законом підстав; мінімізація застосування запобіжних заходів, які обмежують особисту свободу особи, і пошук альтернатив арешту та ув'язненню; наявність надійних засобів захисту прав особи, до якої ці заходи застосовані, значна роль серед яких відводиться діяльності прокурора;

– рекомендації щодо тактики і методики прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, не пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян (особисте зобов'язання, особиста порука, застава), та тих, які передбачають обмеження особистої свободи громадян (домашній арешт, тримання під вартою та затримання особи);

– визначення функціональної спрямованості прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, що передбачають обмеження особистої свободи громадян, який займає граничне становище між двома конституційними функціями прокуратури: нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, та нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян.

Набули подальшого розвитку:

– положення щодо завдань та принципів прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні;

– концепція взаємодії прокурора, слідчого та слідчого судді у досудовому кримінальному провадженні при вирішенні питання застосування запобіжних заходів;

– пропозиції щодо удосконалення нормативного врегулювання прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів на рівні КПК України, Закону України «Про прокуратуру», підзаконних та відомчих актів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: 1) у сфері науково-дослідницької діяльності (для подальшого дослідження загальних і спеціальних питань прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні); 2) у навчально-методичній діяльності (для

розробки і вдосконалення навчальних програм для студентів та методичних рекомендацій для працівників органів прокуратури; 3) у правотворчій роботі (для розробки нових і вдосконалення існуючих положень КПК України, Закону України «Про прокуратуру», галузевих наказів Генерального прокурора України); 4) у навчальному процесі та навчально-методичній діяльності (під час викладання навчальних дисциплін «Основи прокурорської діяльності», «Організація роботи в органах прокуратури», «Практикум з прокурорської діяльності», «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінальний процес», а також для вдосконалення навчальних програм, при підготовці підручників і навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін); 5) у правовиховній діяльності (для підвищення рівня правової культури прокурорів, слідчих, суддів, адвокатів, населення в цілому).

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення, викладені у дисертації, розглядалися і обговорювалися на засіданнях кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Основні результати, висновки і пропозиції дослідження доповідалися автором на науково-практичних конференціях та семінарах: науковому семінарі «Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві» (м. Харків, 20.05.2011 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Гатищевские чтения: Актуальные проблемы науки и практики» (м. Тольятті, Російська Федерація, 19–22.04.2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України» (м. Луганськ, 20.04.2012 р.); XI та XII Міжнародних студентсько-аспірантських наукових конференціях «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» (м. Львів, 20–22.04.2012 р.; 26–28.04.2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Конституційні читання 2012 року» (м. Харків, 28–29.09.2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2012 року» (м. Харків, 13.11.2012 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 02.04.2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання державотворення в Україні» (м. Київ, 24.04.2013 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у семи наукових статтях, опублікованих у фахових періодичних виданнях з юридичних наук України та зарубіжних країн, а також у тезах десяти наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою і завданнями дослідження та складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел із 332 найменувань та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки, з них основний текст – 205 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** з'ясовано актуальність теми дослідження, визначено його зв'язок із науковими програмами, мету й завдання, а виходячи з них – об'єкт і предмет, охарактеризовано методологічну, теоретичну й емпіричну бази дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Сутність прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні» складається з трьох підрозділів і присвячений з'ясуванню правової природи і концептуальних засад прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні.

У *підрозділі 1.1 «Предмет і завдання прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів»* визначено предмет, завдання та принципи здійснення прокурорського нагляду у цій сфері.

Розглядаючи місце такого нагляду у прокурорській діяльності, автор стверджує, що він здійснюється в межах конституційної функції прокуратури з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, а щодо запобіжних заходів, які передбачають обмеження особистої свободи громадян, – у межах прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також застосуванні інших заходів примусового характеру, які передбачають обмеження особистої свободи громадян. Зазначені особливості зумовлюють необхідність встановлення спеціального предмета прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, завдань та принципів його реалізації.

У *підрозділі 1.2 «Правові основи прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів»* висвітлено джерела правового регулювання наглядової діяльності прокуратури у цій сфері на рівні міжнародних стандартів та національного законодавства України.

Дисертант дійшов висновку, що правові основи прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів необхідно розглядати в аспекті як предмета цього нагляду, так і щодо порядку його здійснення. Положення нормативно-правових актів у цій сфері становлять

дві відносно відокремлені групи: одна з них регулює інститут запобіжних заходів та пов'язані з ним сфери правовідносин, а інша – інститут прокурорського нагляду, правовий статус та повноваження прокурора у кримінальному провадженні.

На думку автора, при здійсненні нагляду прокурор повинен сприяти реалізації міжнародних стандартів застосування запобіжних заходів, які передбачають: застосування таких заходів лише за рішенням судової влади за наявності передбачених законом підстав; мінімізацію застосування запобіжних заходів, що обмежують особисту свободу особи, і пошук альтернатив арешту та ув'язненню; забезпечення надійних засобів захисту прав особи, до якої ці заходи застосовані, значна роль серед яких відводиться діяльності прокурора.

У підрозділі 1.3 «Роль прокурора у механізмі забезпечення законності при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні» визначено сутність діяльності прокурора у сфері застосування запобіжних заходів, а також розглянуто проблеми взаємодії прокурора зі слідчим та слідчим суддею (судом) у процесі прийняття рішення про застосування таких заходів.

Дисертант доводить, що прокурор є обов'язковим і центральним суб'єктом механізму застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні, який відіграє у вирішенні відповідних питань провідну роль. Він самостійно приймає рішення щодо необхідності застосування запобіжного заходу, або перевіряє законність і обґрунтованість відповідного рішення слідчого, після чого передає його на розгляд слідчого судді. Стосовно рішення слідчого про застосування запобіжного заходу прокурор має право вето: відмова у погодженні відповідного клопотання унеможливорює розгляд такого рішення судом. У разі незгоди з рішенням представника судової влади щодо застосування запобіжного заходу прокурор повинен відреагувати на нього, зокрема шляхом оскарження відповідної ухвали в апеляційному порядку.

Розділ 2 «Організаційно-методичні засади прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, не пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» складається з трьох підрозділів і присвячений проблемам прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки та застави.

У підрозділі 2.1 «Прокурорський нагляд за законністю застосування особистого зобов'язання» автор стверджує, що особливості прокурорського нагляду за законністю застосування особистого зобов'язання полягають у тому, що воно є базовим, основним і найбільш поширеним запобіжним заходом у вітчизняному кримінальному провадженні. Лише у разі переконання у його неефективності прокурор

може прийняти рішення про застосування іншого, більш суворого запобіжного заходу. Прокурор повинен правильно і в повному обсязі обґрунтувати зміст особистого зобов'язання, яке передбачається покласти на особу, або перевірити клопотання слідчого з цих питань на відповідність закону. Значна диференціація обов'язків, які можуть становити зміст особистого зобов'язання, зумовлює необхідність ретельного підходу прокурора до обґрунтування необхідності застосування вказаного заходу. Визначення таких обов'язків має відповідати вимогам доцільності, конкретності, повноти та оптимальної достатності.

У підрозділі 2.2 «Нагляд прокурора за додержанням законів при застосуванні особистої поруки» дисертант дійшов висновку, що найбільш істотною особливістю цього запобіжного заходу є наявність поручителів, у зв'язку з чим прокурор при здійсненні нагляду повинен звертати увагу на таке: пошук поручителів, які відповідають встановленим у законі вимогам; забезпечення прав поручителя, зокрема роз'яснення його прав та обов'язків; контроль за виконанням поручителем узятих на себе зобов'язань.

У підрозділі 2.3 «Прокурорський нагляд за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді застави» розглянуто особливості прокурорської діяльності при застосуванні застави у загальному порядку аналогічно до інших запобіжних заходів і як альтернативи триманню під вартою. На думку автора, в останньому випадку особливістю участі прокурора у вирішенні слідчим суддею, судом питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є те, що прокурор має порушити питання про визначення розміру застави або висловити свої міркування щодо недоцільності визначення розміру застави у кожному конкретному випадку. З огляду на те, що дієвість цього заходу ґрунтується на майновому (економічному) чиннику, прокурор повинен звертати увагу на правильне визначення розміру застави, виконання підозрюваним або заставодавцем зобов'язань щодо строків і повноти внесення суми застави, додержання закону щодо звернення застави у дохід держави за наявності для цього підстав, а також повернення суми застави її власнику.

Розділ 3 «Організаційно-методичні засади прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, що передбачають обмеження особистої свободи громадян» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню методики і тактики участі прокурора у застосуванні запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту та тримання під вартою, а також затримання як тимчасового запобіжного заходу.

У підрозділі 3.1 «Нагляд прокурора за законністю застосування домашнього арешту» автор окреслює проблеми прокурорського нагляду за законністю застосування домашнього арешту і доходить висновку, що вони зумовлені новизною вказаного запобіжного заходу для вітчизняного кримінального провадження і відсутністю напрацьованої практики його застосування. З огляду на критичне сприйняття домашнього арешту громадськістю та юридичною спільнотою, прокурор повинен забезпечити неухильне додержання законності при його застосуванні, а саме: на етапі ініціювання цього заходу та вибору з-поміж інших запобіжних заходів; при визначенні змісту зобов'язань, які передбачають застосування домашнього арешту; при здійсненні контролю за його виконанням з боку працівників органів внутрішніх справ та уповноважених підрозділів у сфері застосування електронних засобів контролю; виконання особою, до якої застосовано домашній арешт, покладених на неї обов'язків.

У підрозділі 3.2 «Забезпечення прокурором законності при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» дисертант акцентує на тому, що законність застосування такого запобіжного заходу потребує особливої уваги прокурора, оскільки він є найбільш суворим з-поміж інших, і до нього слід вдаватися лише у виняткових випадках. На етапі ініціювання тримання під вартою прокурор передусім має встановити наявність закріплених у законі спеціальних передумов для застосування цього запобіжного заходу, які впливають із його виняткового характеру, керуючись такими критеріями, як: категорія кримінального правопорушення (диференціюється залежно від виду і міри покарання), наявність або відсутність судимості у підозрюваного, обвинуваченого, посткримінальна поведінка останнього та можливість його екстрадиції. На етапі обрання такого заходу, як тримання під вартою, прокурор повинен обґрунтувати перед судом неможливість застосування іншого запобіжного заходу, у визначених випадках – довести негативну посткримінальну поведінку підозрюваного, обвинуваченого, а під час виконання цього запобіжного заходу – забезпечити додержання строків його застосування та у разі необхідності – ініціювати питання про їх продовження.

У підрозділі 3.3 «Прокурорський нагляд за законністю затримання особи» досліджено специфіку такого нагляду, яка зумовлюється тим, що, по-перше, затримання особи належить до тимчасових запобіжних заходів, по-друге, його застосування пов'язане з обмеженням особистої свободи громадян. Визначено особливості предмета прокурорського нагляду у цій сфері залежно від того, чи було затримання особи здійснено на підставі ухвали слідчого судді, суду, чи без такої ухвали. Доведено, що при здійсненні нагляду прокурор повинен перевірити: наявність передумов та підстав для затримання; наявність у особи, яка здійснила затримання,

відповідних на це повноважень; забезпечення прав затриманої особи, передусім її права на захист; додержання строків затримання; відповідність закону порядку та умов тримання затриманих; додержання закону при звільненні затриманого з-під варти.

ВИСНОВКИ

На підставі здійсненого теоретичного узагальнення дисертант виконав наукове завдання щодо розробки концепції прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні, та дійшов таких висновків.

1. Сутність прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні визначається його об'єктом, яким є правовідносини, що складаються з приводу застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні як найбільш суворих заходів забезпечення кримінального провадження. Вказаний нагляд здійснюється в межах конституційної функції прокуратури з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, а також щодо запобіжних заходів, які передбачають обмеження особистої свободи громадян, – у межах прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах та застосуванні інших заходів примусового характеру, які передбачають обмеження особистої свободи громадян.

2. Предметом вказаного прокурорського нагляду є законність застосування запобіжних заходів. Це поняття є комплексним. Формально його утворюють різні за юридичною силою нормативні акти, об'єднані спільним об'єктом правового регулювання, які стосуються додержання законів, фактично – предмет цього нагляду визначається критеріями або умовами, виходячи з наявності або відсутності яких прокурор оцінює законність застосування запобіжних заходів.

3. До умов, які є предметом прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні, належать: а) допустимість застосування запобіжних заходів (можливість їх застосування лише у кримінальному провадженні та щодо підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення); б) обґрунтованість застосування запобіжних заходів (означає відповідність рішення про застосування запобіжного заходу фактичним обставинам кримінального провадження); в) доцільність застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні (необхідність досягнення загальної та спеціальної мети їх застосування); г) співмірність застосування запобіжних заходів (означає достатню можливість конкретного

запобіжного заходу запобігти передбаченим у законі ризикам); г) процедурність застосування запобіжних заходів (пов'язана з необхідністю додержання спеціальної процесуальної форми).

4. Здійснюючи нагляд за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні, прокурор виконує такі завдання: а) загальні завдання діяльності прокуратури України (передбачені у ст. 4 Закону України «Про прокуратуру»); б) спеціальні завдання участі прокурора у кримінальному провадженні (закріплені у ст. 2 КПК України); в) окремі завдання прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів, а саме: забезпечення застосування запобіжних заходів з метою досягнення дієвості кримінального провадження; забезпечення права особи при застосуванні до неї запобіжних заходів. Шляхом реалізації цих завдань прокурор забезпечує виконання загальних та спеціальних завдань.

5. Прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні передбачає наявність певних принципів, які поєднують принципи організації та діяльності прокуратури, а також основні засади кримінального провадження. Їх значення таке: а) ці принципи лежать в основі вказаного нагляду, визначаючи його сутність і значення та відображають його правову природу; б) додержання цих принципів є найважливішою складовою предмета цього напряму прокурорського нагляду; в) стан реалізації кожного окремого принципу і всієї їх системи при застосуванні запобіжних заходів дозволяє оцінити ефективність прокурорського нагляду.

6. Правові основи прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів необхідно розглядати як стосовно предмета нагляду, так і щодо порядку здійснення цього нагляду. Положення нормативно-правових актів у цій сфері становлять дві відносно відокремлені групи, одна з яких регулює інститут запобіжних заходів та пов'язані з ним правовідносини, а інша – інститут прокурорського нагляду, правовий статус та повноваження прокурора у кримінальному провадженні. При цьому вони приймаються на міжнародно-правовому рівні (як міжнародно-правові стандарти прокурорського нагляду за застосуванням запобіжних заходів) та на рівні національного законодавства України.

7. Забезпечення законності застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні потребує наявності спеціального механізму. Його можна визначити як сукупність засобів, які на відповідній організаційно-правовій основі застосовуються уповноваженими суб'єктами з приводу прийняття рішення про обрання передбачених кримінальним процесуальним законом запобіжних заходів з метою

виконання завдань кримінального провадження. Залежно від стадії кримінального провадження, на якій реалізується цей механізм, він набуває деякої специфіки, у зв'язку з чим доцільно розмежовувати механізм застосування запобіжних заходів у досудовому і в судовому кримінальному провадженні. Обов'язковим і центральним суб'єктом механізму застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні є прокурор, він відіграє провідну роль у вирішенні відповідних питань.

8. Роль прокурора у забезпеченні законності при застосуванні запобіжних заходів має такі аспекти: по-перше, прокурор бере безпосередню участь у процесі їх застосування, по-друге – він здійснює прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів. Алгоритм прокурорської діяльності у цій сфері має такі складові: а) ініціювання застосування запобіжного заходу; б) участь у вирішенні слідчим суддею, судом питання про обрання запобіжного заходу; в) нагляд за законністю виконання запобіжного заходу.

9. У процесі нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні прокурор безпосередньо взаємодіє зі слідчим та слідчим суддею. Взаємодія прокурора зі слідчим здійснюється в межах процесуального керівництва досудовим розслідуванням, а зі слідчим суддею – у межах здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням. Прокурор самостійно приймає рішення щодо необхідності застосування запобіжних заходів або перевіряє законність і обґрунтованість рішення слідчого, після чого передає його на розгляд слідчого судді. Щодо рішення слідчого про застосування запобіжного заходу прокурор має право вето: відмова у погодженні відповідного клопотання унеможливує його розгляд судом. У разі незгоди з рішенням суду щодо застосування запобіжного заходу прокурор повинен відреагувати на нього, зокрема шляхом оскарження відповідної ухвали в апеляційному порядку.

10. Здійснюючи нагляд за законністю застосування особистого зобов'язання, прокурор повинен враховувати, що воно є базовим і найбільш поширеним запобіжним заходом у вітчизняному кримінальному провадженні. Лише переконавшись у його неефективності, прокурор має право прийняти рішення про застосування іншого, більш суворого запобіжного заходу. З огляду на значну диференціацію обов'язків, які можуть становити зміст особистого зобов'язання, прокурор повинен правильно і в повному обсязі обґрунтувати його зміст або перевірити відповідність закону із цих питань клопотання слідчого, додержуючись вимог доцільності, конкретності, повноти та оптимальної достатності.

11. Тактика і методика прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки в цілому є

ідентичною наглядом за законністю застосування особистого зобов'язання, але прокуророві необхідно враховувати особливості правовідносин, які виникають у разі наявності в механізмі застосування цього запобіжного заходу поручителя. Прокурор при здійсненні нагляду повинен звертати увагу на: додержання вимог закону щодо пошуку і визначення поручителів; забезпечення прав поручителів, зокрема роз'яснення цих прав та обов'язків; контроль за виконанням поручителем взятих на себе зобов'язань.

12. Організаційно-методичні засади прокурорського нагляду за законністю застосування застави ґрунтуються на тому, що цей запобіжний захід базується на майновому (економічному) чиннику. Враховуючи це, прокурор при здійсненні нагляду повинен звертати увагу на: а) правильне визначення розміру застави; б) відповідність особи заставодавця встановленим у законі вимогам; в) виконання підозрюваним або заставодавцем зобов'язань щодо строків і повноти внесення суми застави; г) додержання закону щодо звернення застави у дохід держави за наявності для цього підстав; ґ) додержання закону щодо повернення суми застави її власнику. Здійснюючи нагляд за законністю застосування цього запобіжного заходу, прокурор повинен враховувати, що застава може застосовуватися: а) в загальному порядку аналогічно до інших запобіжних заходів і б) як альтернатива триманню під вартою. Особливістю участі прокурора у вирішенні слідчим суддею, судом питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є те, що в кожному випадку прокурор має порушити питання про визначення розміру застави або висловити міркування щодо недоцільності його визначення.

13. Здійснюючи нагляд за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, прокурор повинен враховувати і переваги, які створює цей захід як альтернатива триманню під вартою, і труднощі його практичної реалізації, посилені негативним ставленням громадськості до цього заходу. З огляду на це прокурор повинен забезпечити неухильне додержання законності при застосуванні цього запобіжного заходу, а саме: а) на етапі ініціювання його застосування особисто переконатися в тому, що саме домашній арешт є необхідним у конкретній ситуації, а також з'ясувати місце проживання підозрюваного, обвинуваченого; б) при обранні запобіжного заходу – сприяти слідчому судді у правильному і повному визначенні змісту зобов'язань, які передбачає застосування домашнього арешту; в) на етапі виконання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту – забезпечити додержання законності при здійсненні контролю за його виконанням з боку працівників органів внутрішніх справ та уповноважених підрозділів у сфері застосування електронних засобів контролю; виконання підозрюваним, стосовно якого обрано цей запобіжний захід, покладених

на нього обов'язків; додержання встановлених законом строків домашнього арешту.

14. Прокурорський нагляд за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою потребує особливої уваги прокурора, оскільки цей захід є найбільш суворим з-поміж інших і повинен застосовуватися лише у виняткових випадках. Прокурор, керуючись такими критеріями, як: категорія кримінального правопорушення (що диференціюється залежно від виду і міри покарання); наявність судимості у підозрюваного, обвинуваченого; посткримінальна поведінка підозрюваного, обвинуваченого; можливість екстрадиції особи, повинен установити наявність приводів та підстав для застосування цього заходу, особисто впевнитися та обґрунтувати перед судом неможливість застосувати інший запобіжний захід, забезпечити додержання строків тримання під вартою, перевірити на відповідність закону порядок та умови тримання у слідчих ізоляторах, за необхідності – звільнити особу, яка незаконно тримається під вартою, своєю постановою. Проблеми організаційного характеру в цій сфері зумовлені тим, що участь в ініціюванні та обранні зазначеного запобіжного заходу покладається на прокурорів – процесуальних керівників досудовим розслідуванням, а здійснення нагляду за місцями попереднього ув'язнення – на уповноважені структурні підрозділи та працівників прокуратур обласного рівня. З огляду на це необхідно підпорядкувати вказану діяльність одній службовій особі органів прокуратури – прокурору-процесуальному керівнику досудового розслідування.

15. Специфіка прокурорського нагляду за законністю затримання особи зумовлюється тим, що: а) названий захід належить до тимчасових запобіжних заходів; б) його застосування пов'язане з обмеженням особистої свободи громадян. Предмет прокурорського нагляду в цій сфері має особливості залежно від того, чи на підставі ухвали слідчого судді, суду, чи без такої ухвали було здійснено затримання. У першому випадку прокурор повинен оцінити ступінь імовірності неприбуття підозрюваного, обвинуваченого для участі у розгляді відповідного клопотання і виходячи з цього ініціювати отримання дозволу на затримання з метою приводу перед слідчим суддею, судом. На підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу перевіріці з боку прокурора підлягає законність дій уповноважених посадових осіб після такого затримання, а саме: додержання вимог закону щодо підстав, строків і місця затримання, додержання прав затриманого тощо. У другому випадку при здійсненні нагляду прокурор повинен перевірити: наявність передумов та підстав для затримання; наявність у особи, яка здійснила затримання, відповідних на це повноважень; забезпечення прав затриманої особи, передусім її права на захист; додержання строків затримання; відповідність закону порядку

та умов тримання затриманих; додержання закону при звільненні затриманого.

16. З метою удосконалення правової регламентації прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні сформульовано такі пропозиції:

а) ширше імплементувати у національне законодавство міжнародно-правові стандарти прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів, особливо щодо врахування практики Європейського суду з прав людини;

б) на законодавчому рівні вирішити питання функціональної спрямованості прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів, що передбачають обмеження особистої свободи громадян;

в) передбачити право прокурора оскаржувати всі без винятку рішення слідчого судді щодо відмови у застосуванні запобіжних заходів або продовження їх строків;

г) встановити граничний строк розгляду і вирішення прокурором питання щодо погодження клопотання слідчого про застосування запобіжного заходу (у межах трьох діб);

г) передбачити прокурора в числі органів і посадових осіб, до яких поручитель має забезпечити явку підозрюваного, обвинуваченого;

д) встановити в ч. 4 ст. 180 КПК України, що у випадку відмови від поручительства підозрюваний, обвинувачений або його попередній поручитель повинні докласти зусиль для пошуку нового поручителя і повідомити про це під час явки до органу досудового розслідування, прокурора чи суду;

е) визначити у КПК України поняття «уповноважена службова особа, яка має право здійснити затримання», та надати конкретний перелік таких осіб;

е) виключити п. 2 із ч. 1 ст. 276 КПК України як такий, що суперечить іншим його положенням;

ж) передбачити у Положенні про порядок застосування електронних засобів контролю необхідність негайного повідомлення прокурора про встановлення електронних засобів контролю щодо особи, якій обрано запобіжний захід, не пов'язаний з обмеженням свободи.

СПИСОК ОПУБЛКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Гультай, П. М. Роль прокурора в механізмі застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні /

П. М. Гультай // Часопис Київського ун-ту права. – 2012. – № 3. – С. 338-342.

2. Гультай, П. М. Деякі проблеми прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України / П. М. Гультай // Вісник прокуратури. – 2012. – № 9. – С. 54-60.

3. Гультай, П. М. Прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжного заходу у виді домашнього арешту / П. М. Гультай // Вісник Нац. акад. прокуратури України. – 2013. – № 3. – С. 122-126.

4. Гультай, П. М. Реалізація основних засад кримінального провадження при здійсненні прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжних заходів у досудовому розслідуванні / П. М. Гультай // Право України. – 2013. – № 3/4. – С. 466-473.

5. Гультай, П. М. Міжнародні стандарти прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у кримінальному провадженні / П. М. Гультай // Право України. – 2013. – № 8. – С. 318-325.

6. Гультай, П. М. Прокурорський надзор за законністю применення мер пресечення в уголовном производстве Украины / П. М. Гультай // Российское правосудие. – 2013. – № 10 (90). – С. 101-106.

7. Гультай, П. М. Прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави в кримінальному провадженні / П. М. Гультай // Віче. – 2013. – № 22. – С. 12-15.

8. Гультай, П. М. Окремі питання участі прокурора в обранні запобіжного заходу у вигляді взяття особи під варту / П. М. Гультай // Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві : матеріали наук. семінару, (20 трав. 2011 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», Ін-т вивч. пробл. злочинності Нац. акад. прав. наук України. – Х. : ФІНН, 2011. – С. 141-143.

9. Гультай, П. М. Деякі аспекти прокурорського нагляду за застосуванням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою / П. М. Гультай // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (20 квітн. 2012 р., Луганськ) / редкол.: М. Й. Курочка, О. І. Левченков, В. І. Галаган та ін. ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 475-479.

10. Гультай, П. М. Деякі проблеми прокурорського нагляду за додержанням закону щодо строків тримання під вартою у досудовому кримінальному провадженні / П. М. Гультай // XI Міжнародна

студентсько-аспіранська наукова конференція «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи», (20–22 квіт. 2012 р.). Тези доповідей – Л. : Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2012. – С. 156-158.

11. Гультай, П. М. Уголовно-процессуальные гарантии неприкосновенности личности и роль прокурора в их обеспечении / П. М. Гультай // Материалы IX Междунар. науч.-практ. конф. [«Татищевские чтения: актуальные проблемы науки и практики»] // Актуальные проблемы юридической науки. Часть II. – Тольятти : Волжский университет им. В. Н. Татищева, 2012. – С. 134-142.

12. Гультай, П. М. Деякі проблеми конституційної регламентації прокурорського нагляду за додержанням права особи на свободу і особисту недоторканність / П. М. Гультай // Цінності сучасного конституціоналізму. V Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повідомл. міжнар. наук. конф. молодих учених, асп. і студ. (28-29 верес. 2012 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Права людини, 2012. – С. 259-260.

13. Гультай, П. М. Проблеми формування внутрішнього переконання прокурора при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу у досудовому кримінальному провадженні / П. М. Гультай // Юридична осінь 2012 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (13 листоп. 2012 р.) / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – С. 133-136.

14. Гультай, П. М. Деякі аспекти прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання / П. М. Гультай // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку : зб. матеріалів XIV Всеукр. наук.-практ. конф. / Національна академія наук України. – К. : Ліра-К, 2013. – С. 242-244.

15. Гультай, П. М. Деякі аспекти прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки // XII Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи», (26-28 квіт. 2013 р.). Тези доповідей. – Л. : Юрид. ф-т Львів. Нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2013. – С. 174-175.

16. Гультай, П. М. Деякі аспекти прокурорського нагляду за законністю застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту / П. М. Гультай // Актуальні питання державотворення в Україні: зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка (23 квіт. 2013 р.). – К., 2013. – С. 218-220.

17. Гультай, П. М. Прокурорський нагляд за законністю затримання особи на підставі ухвали слідчого судді, суду в кримінальному

провадженні / П. М. Гультай // Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина : зб. тез наук. доп. і повідомл. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 6 груд. 2013 р.) / НУ ЮАУ, Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. будівництва та місцев. самовряд., Асоціація випускників НУ ЮАУ. – Х. : Право, 2013. – С. 468-471.

АНОТАЦІЯ

Гультай П. М. Прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2014.

У праці досліджуються теоретичні, правові й організаційно-методичні засади прокурорського нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні. Визначається сутність прокурорського нагляду у цій сфері, його предмет, завдання і правові основи. Аналізуються повноваження прокурора при здійсненні нагляду, форми та засоби їх реалізації.

Детально розглядаються організаційно-методичні аспекти здійснення прокурорського нагляду щодо законності застосування окремих запобіжних заходів. Формулюються пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації такого нагляду, а також підвищення ефективності правозастосовної практики прокуратури у цій сфері.

Ключові слова: прокурор, прокурорський нагляд, кримінальне провадження, запобіжні заходи, організація роботи.

АННОТАЦИЯ

Гультай П. М. Прокурорский надзор за соблюдением законов при применении мер пресечения в досудебном уголовном производстве. – На правах рукописи.

Дисертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 – судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2014.

В работе исследуются теоретические, правовые и организационно-методические основы прокурорского надзора за соблюдением законов при

применении мер пресечения в досудебном уголовном производстве. Определяется сущность прокурорского надзора в данной сфере как отдельного направления в рамках реализации конституционной функции прокуратуры Украины по осуществлению надзора за соблюдением законов органами, которые проводят оперативно-розыскную деятельность, дознание и досудебное следствие.

Установлен специальный предмет прокурорского надзора за законностью применения мер пресечения в уголовном производстве, составляющими которого являются: 1) допустимость; 2) обоснованность; 3) целесообразность; 4) соразмерность; 5) процедурность.

Определена роль прокурора как обязательного и центрального субъекта механизма применения мер пресечения в досудебном уголовном производстве, который: 1) обеспечивает применение мер пресечения с целью достижения действенности уголовного производства; 2) обеспечивает права личности при применении к ней мер пресечения.

Сформулирован алгоритм прокурорского надзора за законностью применения мер пресечения, который составляет деятельность прокурора на этапах: 1) инициирования применения меры пресечения; 2) избрания меры пресечения; 3) исполнения меры пресечения.

Определяются общие, специальные и частные задачи прокурорского надзора в данной сфере, раскрывается их взаимосвязь с критериями определения эффективности прокурорского надзора за соблюдением законов при исполнении уголовных наказаний, не связанных с ограничением или лишением свободы.

Рассматриваются правовые основы данного прокурорского надзора на международном и национальном уровнях. Определяются международные стандарты прокурорской деятельности в этой сфере, формулируются предложения по их имплементации в национальное уголовное процессуальное законодательство и законодательство о прокуратуре.

Детально рассматриваются организационно-методические аспекты осуществления прокурорского надзора применительно к отдельным мерам пресечения, определяется тактика и методика прокурорской деятельности в сфере применения каждой из этих мер пресечения.

Формулируются предложения по усовершенствованию правовой регламентации данного надзора, а также повышению эффективности правоприменительной практики прокуратуры в этой сфере путем внесения изменений и дополнений в уголовное процессуальное законодательство и законодательство Украины о прокуратуре.

Ключевые слова: прокурор, прокурорский надзор, уголовное производство, меры пресечения, организация работы.

ANNOTATION

Gultay P. M. Public prosecutor's supervision of observance of laws at application of measures of restraint in pre-judicial criminal proceedings.
– Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of a candidate of juridical sciences in speciality 12.00.10 – judiciary; prosecutor's office and advocacy. – National legal university named after Yaroslav the Wise, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2014.

In work theoretical, legal and organizational and methodical bases of public prosecutor's supervision of observance of laws at application of measures of restraint in pre-judicial criminal proceedings are investigated. The essence of public prosecutor's supervision in this sphere, its subject, tasks and legal bases is defined. Powers of the prosecutor are analyzed at implementation of supervision, a form and means of their realization.

Organizational and methodical aspects of implementation of public prosecutor's supervision of legality of application of separate measures of restraint are in details considered. Offers on improvement of a legal regulation of this supervision, and also increase of efficiency of law-enforcement practice of prosecutor's office in this sphere are formulated.

Key words: prosecutor, public prosecutor's supervision, criminal proceedings, measures of restraint, work organization.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук
А. В. Лапкін

Підписано до друку __. __. 2015 р. Формат 60x90 1/16
Ум. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Тираж 100. Зам. № __.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77